

Overvåking av takhekkende måker i Stavangerregionen

Oppsummering etter fem år (2008 – 2012) med tellinger

Bjarne Oddane, Roy Mangersnes og Oddgeir Djøseland

Overvåking av takhekkende måker i Stavangerregionen

**Oppsummering etter fem år (2008 – 2012) med
telling**

Ecofact rapport 218

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Oddane, B., Mangersnes, R. & Djøseland, O. 2012. Overvåking av takhekkende måker i Stavangerregionen – Oppsummering etter fem år (2008 – 2012) med tellinger. Ecofact rapport 218.
Nøkkelord:	Måkefugler, fiskemåke, sildemåke, overvåking, Stavangerregionen, bestandsutvikling
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-216-5
Oppdragsgiver:	Naturvernforbundet i Rogaland
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Bjarne Oddane
Prosjektmedarbeidere:	Roy Mangersnes og Oddgeir Djøseland
Kvalitetssikret av:	Roy Mangersnes
Samarbeidspartner:	
Forside:	24 dager gammel fiskemåkeunge skuer utover verden fra taket til Roxar på Forus tatt gjennom et kontorvindu . Foto: Ebbe Nyfors

www.ecofact.no

Innhold

1 FORORD	1
2 INNLEDNING	2
3 METODE.....	3
4 RESULTAT OG DISKUSJON.....	6
4.1 OVERVÅKING.....	6
4.2 KODEMERKING AV UNGER	9
5 REFERANSER	11

1 FORORD

Med bakgrunn i den store nedgangen i hekkebestanden av måkefugler i Rogaland og landet forøvrig, startet Naturvernforbundet i Rogaland i 2008 opp et overvåkingsprosjekt med fokus på takhekkende måker i industriområdene i Stavangerregionen. Ansvarlig for gjennomføring har vært Ecofact ved Bjarne Oddane og Roy Mangersnes.

Prosjektet er blitt finansiert av Stavanger kommune, Sola kommune og Fylkesmannen i Rogaland.

Sandnes
25. oktober 2012

Bjarne Oddane

2 INNLEDNING

Tradisjonelt forbinder folk måkefugl med kyst og skjærgård. I de siste ti-årene har bestanden av flere av måkeartene vist en kraftig tilbakegang. I Rogaland har blant annet fiskemåkebestanden i fuglereservatene gått ned fra 2500 par i 1978 til 112 par i 2008 (Larsen 2008). I industrifeltene i Stavangerregionen har måkene etablert seg som hekkefugler på hustak og en undersøkelse i industriområdene Dusavik, Risavika og Forus viste at det i dag hekker flere måker her enn i reservatene (Oddane 2008). At måkefugler i stadig større grad etablerer seg i urbane strøk er kjent også fra resten av verden. Med bakgrunn i nedgangen av måker i sine naturlige leveområder og det faktum at det hekker et ukjent antall måkefugler i urbane strøk, startet Naturvernforbundet i Rogaland opp et overvåkingsprosjekt for å finne ut mer om hvor stor bestanden av takhekkende par er, og om det er endringer i denne delpopulasjonen. Denne rapporten tar for seg femte, og i denne omgang siste sesong, samt en oppsummering av resultatene.

Figur 1. Fiskemåke. Foto: Roy Mangersnes.

3 METODE

Det er blitt valgt ut tre ulike overvåkingsfelt i Stavangerregionen. Feltene er lokalisert til de tre største industriområdene; Dusavika, Risavika og Forus (se figur 2, 3 og 4). Tellingene blir gjennomført under rugeperioden i medio mai fra helikopter, og alle tak innen overvåkingsfeltene ble undersøkt. To personer deltar i tellingen; en til å telle og oppdage rugende måkefugler ved hjelp av kikkert og en til å fotografere tak med hekkende måker for kontrolltelling i etterkant (figur 1).

Figur 2. Alle industritak med hekkende måker ble fotografert for kontrolltelling i etterkant. Bilde viser to rugende fiskemåker og 1 rugende tjeld.

Figur 3. Avgrensing av overvåkingsområdet i Dusavika.

Figur 4. Avgrensing av overvåkingsområdet i Risavika.

Figur 5. Avgrensing av overvåkingsområdet på Forus.

4 RESULTAT OG DISKUSJON

4.1 Overvåking

Telling av hekkende måkefugler i de tre overvåkingsfeltene i Stavangerområdet er gjennomført for femte år på rad.

Tabell 1. Tabellen viser antall par med hekkende måker for hvert av de tre overvåkingsområdene for de fem sesongene overvåkingen har foregått.

Dusavika

Art	2008	2009	2010	2011	2012
Fiskemåke	71	81	70	72	58
Sildemåke	0	0	3	2	1
Gråmåke	1	1	0	0	0
Hettemåke	0	0	0	0	0

Risavika

Art	2008	2009	2010	2011	2012
Fiskemåke	30	37	21	26	28
Sildemåke	0	0	2	2	1
Gråmåke	0	0	1	0	0
Hettemåke	0	0	0	0	*8

Forus

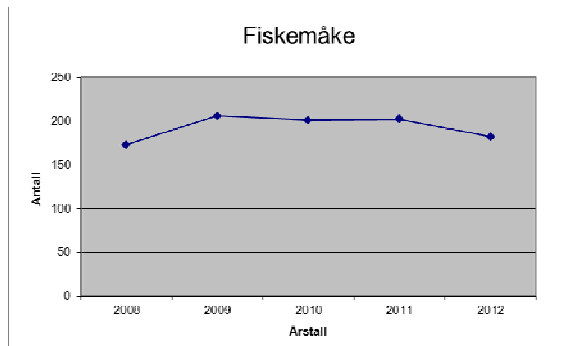
Art	2008	2009	2010	2011	2012
Fiskemåke	72	88	110	104	96
Sildemåke	13	23	26	31	19
Gråmåke	1	1	1	0	3
Hettemåke	0	0	0	0	0

Alle områdene til sammen

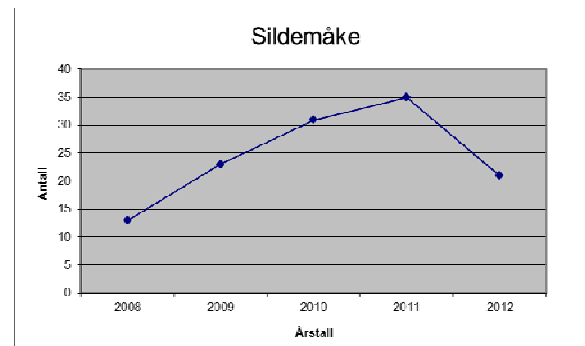
Art	2008	2009	2010	2011	2012
Fiskemåke	173	206	201	202	182
Sildemåke	13	23	31	35	21
Gråmåke	2	2	2	0	4
Hettemåke	0	0	0	0	*8

**Av disse hekket 2 på hustak mens 6 par hekket på en liten molo rett sør for den nordlige delen av Risavika.*

Det er knapt mulig å trekke ut noen trend fra en så kort tidsserie. Resultatene viser ingen tydelige endringer i bestandsstørrelsen for prosjektperioden og en lengre tidsserie med tellinger er ønskelig og nødvendig for å fange opp eventuelle endringer. Resultatene gir imidlertid svært gode tall for bestandsstørrelsen nå, der det kan tenkes at både gode og dårlige sesonger er blitt fanget opp. Disse tallene er verdifulle som referanse ved senere undersøkelser. Det finnes ingen eldre referanser vi kan bruke for å sammenlikne resultatene fra denne undersøkelsen med. Vi vet at det før utbyggingen av industrifeltet på Forus hekket fiskemåke her, men noe tallmateriale finnes etter hva vi vet ikke.

Figur 6. Diagrammet viser antall hekkende par fiskemåke innen overvåkingsområdene for hvert av årene overvåkingen har pågått.

Figur 7. Diagrammet viser antall hekkende par sildemåker innen overvåkingsområdene for hvert av årene overvåkingen har pågått.

Fiskemåken (NT på rødlista) har hatt en forholdsvis stabil bestand gjennom overvåkingsperioden. Årsaken til svingningene mellom årene er vanskelig å si noe konkret om. Imidlertid er det nok naturlig at hekkebestanden svinger så pass fra år til år, da det i tillegg til de naturlige svingninger, også kommer inn mer eller mindre tilfeldige menneskeskapte element som jobbing på taket i hekketiden og evt. fjerning av reir.

Figur 8. Senes strukket over taket for å unngå at måker skal lande. Avstanden mellom senene er imidlertid alt for stor. Det hekket tre par måker på dette taket i 2012. Foto: Bjarne Oddane.

Figur 9. Gummislanger har liten skremseffekt på måker. Foto: Bjarne Oddane.

Sildemåken må nok regnes som en ganske ny «byart». Tradisjonelt har den vært knyttet til den ytterste skjærgården, men har de siste tiårene blitt stadig vanligere å se i jordbruksområdene og også i mer urbane strøk her i regionen. Ved prosjektstart hekket den bare i industriområdet på Forus og da primært på et byggkompleks (13 par). De siste årene har den i tillegg etablert seg på et annet tak i dette området (9 par i 2012) og bestanden varierer nå mellom 19 og 31 par på Forus. Den ble registrert hekkende for første gang i Dusavika og Risavika i 2010 og har siden hekket med 1-2 par på begge stedene. Årsaken til at sildemåken har begynt å etablere seg i mer urbane strøk er fortsatt ikke kjent, men økt forstyrrelse og redusert fødetilgang ved de naturlige hekkeplassene samtidig med en økning i tilgangen på føde i jordbruksområdene spiller trolig en viktig rolle. Endringene i jordbruket har ført til en så jevn og stor mattilgang for måkene, at de kan etablere hekkekolonier på egnede steder i nærheten (på taket av industribygg). Jorder blir i større grad nå enn før pløyd opp om våren, nye gresstyper fører til at gresset blir høstet tre til fire ganger per sesong. Dette skjer også til ulik tid på de ulike jordene. Etter slåttene blir det ofte gjødslet med bløtgjødsel. Alle disse aktivitetene fører til at store mengder meitemark (og andre smådyr) blir tilgjengelige for fuglene gjennom hele hekkesesongen. Ved ringmerking av måkeunger i industriområdet på Forus har måkeungene ved flere anledninger gullet opp store mengder meitemark (egne obs.). En undersøkelse i Skottland viste at hele 55 % av føden til en takhekkende koloni med sildemåker bestod av meitemark (Coulson & Coulson 2008).

Gråmåken har hekket med noen få par gjennom hele perioden. Antall par har variert mellom 0 og 4 par, men noe av variasjonen skyldes trolig forveksling med fiskemåke da den i visse situasjoner (lang avstand og ikke noen størrelsesreferanse) kan være vanskelig å skille.

Hettemåke (NT på rødlista) kom inn som en ny art i 2012 med 8 hekkende par. Seks av disse parene hekket på en liten molo rett sør av Risavikas nordre del, mens to par hekket på hver sitt tak. I 2012 var det også en del terner som hekket i Risavikas nordre del. Ternene var fordelt på to tak med henholdsvis 4 og 10 rugende fugler (se figur 10). Det satt også flere par på kaien utenfor Shell og muligens hekket noen av disse også her.

Figur 10. «Sjøfuglkoloni» med hekkende terner, fiskemåke og tjeld i Risavika. Foto: Bjarne Oddane.

4.2 Kodemerking av unger

For sesongen 2012 ble det startet et kodemerlingsprosjekt for å prøve å fremskaffe mer kunnskap om ungedødelighet, overlevelse og spredning for disse takhekkende måkene. Dette prosjektet vil på sikt også kunne gi svar på om måkene som blir født som «urbane» fortsatt vil bruke urbane miljøer som hekke- fødesøkings- og oppholdsområder og om det er forskjell i områdebruken på disse sammenlignet med måker oppvokset i skjærgården.

Metode

På grunnlag av overvåkingen vil de takene med mest hekkende måker bli valgt ut for merkingen av ungene. Alle ungene vil bli merket med en vanlig stålring fra Stavanger museum på høyre fot og en plastring med innpreget tall og bokstaver på venstre fot. Plastkodingen er hvit med svart skrift som er kodet med fire bokstaver og tall som begynner med "J".

Resultat

Resultatene fra fotograferingen av industritakene 25. mai 2012 ble brukt til å plukke ut tak med mulighet for å merke flere unger. Alf Tore Mjøs ved Stavanger Museum kodemerket

mellom 25 og 30 fiskemåkeunger og 6 sildemåkeunger på takene. Denne merkingen inngår i prosjektet URBPOP og resultatene vil bli fremstilt i rapporteringen der.

For at kodemerkingprosjektet skal gi gode resultater er det viktig at alle som ser og klarer å lese av koden på fotringen rapporterer dette inn. Jo flere kontroller man får av individene, desto bedre kan fuglenes bevegelser følges over tid. Det er laget en egen nettside for innrapportering av koderinger (<http://www.ringmerking.no/cr/>), men den avleste koden kan også sendes direkte til Stavanger Museum om en ønsker det. Fargemerkingen bør følges opp over en periode med årlig nymerking og avlesing av koderinger. Fiskemåken er normalt 4 år når den går til hekking (Morten Helberg pers. medd.). Det blir med andre ord spennende å se om måkeungene merket i år kommer tilbake som hekkfugler om fire år!

Figur 11. Fiskemåke med kodering i Tromsø 2012. Foto: Bjarne Oddane

5 REFERANSER

Coulson, J. C. & Coulson, B. A. (2008): Lesser Black-backed Gulls *Larus fuscus* nesting in an inland urban colony: the importance of earthworms (Lumbricidae) in their diet: Capsule Earthworms can be an important food of birds breeding inland and on the coast. Bird Study, Volume 55, Number 3, 1 November 2008 , pp. 297-303.

Larsen, V. A. (2008): Hekkende sjøfugl i Rogaland 2008. Fylkesmannen i Rogaland, Miljøvern avdelingen.

Oddane, B. (2009): Overvåking av takhekkende måker i Stavangerregionen – rapport fra 2009-sesongen. Ecofact rapport 2009-80

Oddane, B. (2008): Sjøfugl i urbane strøk – konflikt eller sameksistens? Naturforvalteren, rapport 2008-32

Muntlige kilder:

Morten Helberg
Alf Tore Mjøs